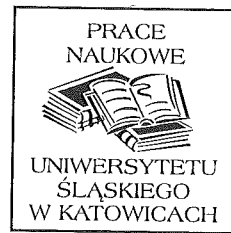

Dimensions
of Silesian Identity

Kazimiera Wódz, Jacek Wódz

NR 2499

Dimensions of Silesian Identity

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2006

Editor of the Series: Socjologia
Marek S. Szczepański

Reviewer
Kazimierz Z. Sowa

Table of Content

Introduction	7
The revival of regional tradition in Upper Silesia and the new formula of Polish national identity	11
Cultural identity of Upper Silesians. The difficult relationship between national and regional culture	29
The dynamics of reproduction of regional consciousness in Poland versus the idea of unitarian state	45
Regional revindications in Upper Silesia and their influence upon the pro- cesses of decomposition of traditional national identity of the Poles .	60
Upper Silesians or the dilemma <i>Ślązak – Gorol</i> or simply a citizen . . .	76
Major political parties and groups functioning in the province of Silesia in relation to problems facing the country, the region and Europe .	95
Women as politicians at the local level in Poland. Between Polish tra- ditionalism and the new concept of social role of women in the Polish reality	129
Regional media as an actor in the Polish decentralisation reform. The case of Upper Silesia	141
Social consequences of the restructuring of the mining sector in the Silesian Voivodship (Region)	150

Economic restructuring of the Silesian Region (Voivodship) and the future of the old working class districts	196
Upper Silesia, the Śląskie Voivodship – the beginnings of the debate on its social and political future	217
Streszczenie	231
Zusammenfassung	233

Introduction

This book is peculiar in nature. It is an account of our studies and considerations on a very important region of Poland that is Upper Silesia. The peculiarity of the region has long attracted interest of sociologists (let us mention only the studies by Father Emil Szramek or subsequent studies by Professor Józef Chalasiński in the 1920s and 1930s) but it became a topical issue after 1989 when in the air of democracy and freedom of speech there emerged a possibility of expressing its identity by regional communities. Sociologists of Katowice, especially gathered at the university took on this scientific challenge and the research we carried out jointly or separately (in cooperation with younger co-workers) account for the development of sociological reflection on the peculiarity of the region.

The texts included in this book have been written between the years 1998–2006. Some of them have been published before, great majority will be published for the first time although the empirical material we refer to has been collected earlier, in some cases – before 1989, the year of historical turn in Poland. Putting together the papers prepared in different periods we wanted to reveal how our understanding of the studied problems was changing together with the transformation of the situation in the Upper Silesia and in the whole country after 1989. The papers included to this volume are of various character – some are more or less esseyistic kind of statements on a given subject, some – more “traditional” kind of sociological reports based on empirical data. However, they do account for true scientific involvement aimed at understanding the social phenomenon of this particular region.

The book on the one hand renders a certain sequence of research projects showing how from one study there followed problems to subsequent studies and, on the other hand, it has been arranged so that to gather up texts devoted to problems which were least remote from one another.

The first five texts account for an attempt of sociological description of the process of revival and subsequently, in the newer conditions, creation of regional identity – Silesian identity. The process has been very complicated and so was the political fate of the people living in this region, both native Silesians and newcomers from different parts of the country. The texts indicate not only the ingredients of the identity but particularly certain social dynamics connected with their emergence. Thus it should be stressed that the process of creation of regional identity in Upper Silesia has not ceased yet, so we were fortunate to have studied the phenomena in motion, in *statu nascendi*.

The following text is devoted to the creation of political representation in the region, certainly being part of the broadly understood regional identity but it also accounts for the extent to which political conditions have determined and are still determining relations between the political identity of the region and the policy of the whole country.

The seventh text is devoted to the role of regional media. Indicating the media as an important factor of creation of regional identity is justified not only by the peculiarity of the region itself but also by the fact that throughout several decades of the twentieth century the Silesian voivodship (previously the Katowickie voivodship), the city of Katowice in fact was the second biggest media centre in Poland (after Warsaw). Considering the number of media recipients in the region, this is where media used to be a real social force. Without an analysis of such a social actor it would be hard to describe the dynamics of reproduction and production of certain elements of regional identity.

Another text is devoted to the role of women in politics, a matter which is important not for its quantitative point of view but as a symbol and indicator of the role of women in transformations from the traditional model of Silesian family where woman played an insignificant role in public life to new solutions considering women's public activity.

Next two texts concern a key issue – economic restructuring, mainly of coal-mining industry. Coal-mining used to be not only the strongest branch of industry in the region but also a factor considerably co-creating the whole organisation of social life – and in the broadest sense of the word co-creating. It was difficult to find a sphere of life in the region which would not have been dependent, even if indirectly, on coal-mining. The fast restructuring of the sector, closure of collieries, unemployment among miners, pauperizing of the whole mining quarters or towns are particularly important elements in the whole process of creation of present-day identity of the region.

Finally the last text is a kind of opening to debate, this time both social and political debate over the future of the region. This last text renders

the frame of mind of some political elites in Silesia and allows to look, at least approximately, at which direction the process being described of creation of modern regional identity will go in.

To end we wish to thank all our numerous co-workers, questioners, interlocutors, in a word everybody who has become for us directly or indirectly a source of knowledge of the processes described. The fact that we succeeded in carrying out some important studies despite frequent difficulties in providing financial resources to this end does account for the “scientific spirit” of several teams of our co-workers. Without their help there would not be these studies nor this book. However, that does not mean that they should take responsibility for any content of the book, all of the responsibility is on the part of the authors themselves.

Kazimiera Wódz, Jacek Wódz

Aspekty śląskiej tożsamości

Streszczenie

Książka stanowi świadectwo wieloletnich badań socjologicznych autorów nad Górnym Śląskiem, bardzo ważnym regionem Polski. Specyfika tego regionu – od dawna przyciągająca zainteresowanie socjologów (by wspomnieć badania ks. Emila Szramka czy późniejsze, w okresie międzywojennym, badania Józefa Chałasińskiego) – stała się bardzo aktualnym tematem po 1980 roku, kiedy to w warunkach demokracji i wolności wypowiedzi zaistniała możliwość wyrażania tożsamości przez zbiorowość regionalną.

Zamieszczone w tej książce teksty powstały w latach 1998–2006. Część z nich była wcześniej publikowana, jednak większość ukazuje się drukiem po raz pierwszy, choć materiał empiryczny, do którego opracowanie się odwołuje, był zebrany wcześniej, niekiedy nawet przed 1989 rokiem. Decydując się na włączenie do tomu tekstów, które powstawały w różnych okresach, autorzy chcieli pokazać, jak wraz z transformacją Górnego Śląska zmieniał się ich sposób podejścia i rozumienia badanych problemów. Zebrane w tomie teksty mają różny charakter – od swobodnej, eseistycznej wypowiedzi na dany temat do bardziej konwencjonalnej formy socjologicznego sprawozdania z badań empirycznych. Zawsze jednak są one świadectwem zaangażowania badawczego mającego na celu zrozumienie fenomenu społecznego tego szczególnego regionu.

Książka, z jednej strony, oddaje pewne następstwo projektów badawczych, pokazuje jak z jednego badania wynikały problemy do następnych badań, z drugiej jednak strony została tak ułożona, by skupiała teksty poświęcone problemom mało od siebie odległym.

Początkowe rozdziały zawierają próbę socjologicznego opisu procesu odradzania się, a później, już w nowych warunkach, tworzenia się treści tożsamości regionalnej – śląskiej. Proces ten był bardzo skomplikowany, tak jak skomplikowane były losy polityczne tego regionu oraz losy życiowe mieszkańców tej ziemi, wśród których byli zarówno rodowici Ślązacy, jak i przybysze z innych stron kraju. Autorzy wskazują nie tylko treści tożsamości, ale szczególnie związaną z ich pojawianiem się dynamikę społeczną. Proces tworzenia się nowoczesnej tożsamości regionalnej nie jest bowiem jeszcze na Górnym Śląsku zakończony. Przeprowadzano więc badania tych zjawisk *in statu nascendi*.

Kolejny rozdział poświęcony jest tworzeniu się reprezentacji politycznej w regionie. Przede wszystkim starano się wskazać, do jakiego stopnia uwarunkowania polityczne określały –

i nadal zresztą określają – relacje polityczne między polityczną tożsamością regionu a polityką całego kraju.

Następny tekst dotyczy roli mediów regionalnych, uczestniczących w tworzeniu tożsamości regionalnej. Ich rola w tym procesie nie tylko uzasadniona była specyfiką samego regionu, ale wynikała również z faktu, iż przez kilka dziesięcioleci XX wieku województwo śląskie (poprzednio katowickie), a faktycznie miasto Katowice było drugim po Warszawie ośrodkiem medialnym w kraju. Tutaj, biorąc pod uwagę liczbę odbiorców mediów w regionie, media stanowiły realną siłę społeczną. Bez analizy znaczenia mediów regionalnych trudno byłoby opisać dynamikę odtwarzania i tworzenia się pewnych elementów tożsamości regionalnej.

Autorzy zajęli się również rolą kobiet w polityce – nie tyle z ilościowego punktu widzenia, ile jako symbol i wskaźnik roli kobiet w przemianach prowadzących od tradycyjnego modelu rodziny śląskiej, zgodnie z którym kobieta nigdy nie pracowała zawodowo i w życiu publicznym odgrywała rolę znikomą, po nowe rozwiązania, uwzględniające aktywność publiczną kobiet.

Dwa kolejne teksty dotyczą sprawy kluczowej – restrukturyzacji gospodarki, w tym przede wszystkim górnictwa, najsilniejszej na Górnym Śląsku gałęzi przemysłu, będącego także czynnikiem w istotny sposób współtworzącym całą organizację życia społecznego regionu. Szybka restrukturyzacja tej branży, likwidacja kopalń, bezrobocie górników, wzrost biedy w dzielnicach czy miastach górniczych – to elementy niezwykle ważne w całym procesie tworzenia się współczesnej tożsamości regionu.

Książkę kończy rozdział inicjujący debatę – zarówno społeczną, jak i polityczną – nad przyszłością Górnego Śląska. Tekst ten – zawierający przegląd stanowisk i opinii niektórych elit politycznych w regionie – pozwala, przynajmniej w dużym przybliżeniu, spojrzeć na to, w jakim kierunku będzie zmierzal proces tworzenia się nowoczesnej tożsamości regionalnej.

Kazimiera Wódz, Jacek Wódz

Dimensionen der schlesischen Identität

Zusammenfassung

Das Buch ist das Ergebnis von langjährigen Forschungen der Verfasser über ein sehr wichtiges Gebiet Polens – Oberschlesien. Wegen seines spezifischen Charakters fand es schon immer Interesse bei Soziologen, um nur die Forschungen vom Priester Emil Szramek oder spätere Untersuchungen von Prof. Józef Chalasiński in der Zwischenkriegszeit zu nennen, und wurde zu einem aktuellen Thema nach 1989, als die regionalen Gemeinschaften dank der wieder geltenden demokratischen Verfassung und der Staatsfreiheit ihre Identität wieder ausdrücken durften. Die Kattowitzer Soziologen, und besonders die Hochschulsoziologen, haben die Forschungsherausforderung angenommen und führen (allein oder zusammen mit ihren jüngeren Kollegen) Untersuchungen durch, die zum Ziel haben, die Eigentümlichkeit der oberschlesischen Region aus soziologischer Sicht darzustellen.

Die im vorliegenden Buch enthaltenen Texte sind in den Jahren 1998–2006 entstanden worden; einige von ihnen waren schon früher veröffentlicht, doch die meisten Texte erscheinen hier zum ersten Mal gedruckt, obwohl der empirische Stoff auf den sie sich berufen, noch früher, oft vor 1989 gesammelt worden war. Mit unserer Entscheidung, in den Band die aus verschiedenen Zeiträumen stammenden Texte aufzunehmen, möchten wir begrifflich machen, wie sich samt der Transformation Oberschlesiens die soziologische Auffassung von den untersuchten Problemen änderte. Die im Band gedruckten Texte haben unterschiedlichen Charakter, von einer freien, essayistischen Äußerung zu einem bestimmten Thema, bis zu einer konventionelleren Form eines soziologischen Forschungsberichtes, doch sie sind immer Ausdruck eines großen Forschungsengagements ihrer Verfasser.

Das Buch ist einerseits Folge der aufeinander gehenden Forschungsprojekte, andererseits aber beinhaltet es Texte, die sehr verwandten Problemen gewidmet worden sind.

In fünf ersten Texten versuchen die Verfasser, die wiederbelebte und sich in den neuen Umständen aufs neue bildende regionale – schlesische – Identität soziologisch gesehen zu schildern. Der Prozess war aber sehr kompliziert, so wie kompliziert auch die politische Geschichte der Region und die damit verbundenen Schicksale von den geborenen Schlesiern und den aus verschiedenen Gegenden Polens stammenden Ankömmlingen waren. In den Texten kommt nicht nur das Wesen der Identität zum Vorschein, sondern es wird auch auf die mit dem Phänomen der Identität verbundene bestimmte Gesellschaftsdynamik hingewiesen.

Es muss hier zwar betont werden, dass die Bildung von der modernen regionalen Identität in Oberschlesien noch nicht zu Ende ist, so dass die Soziologen die beste Gelegenheit hatten, alle Erscheinungen dynamisch, im Betrieb, zu betrachten.

Der nächste Text handelt über politische Vertretung in der Region. Es wird hier gezeigt, inwieweit politische Bedingungen im Stande sind, die gegenseitigen Relationen zwischen der politischen regionalen Identität und der Staatspolitik zu beeinflussen.

Der siebte Text ist den regionalen Massenmedien gewidmet. Die Hervorhebung von der Rolle der Massenmedien als eines Mitschöpfers der regionalen Identität ist nicht nur mit der Spezifität der Region selbst, sondern damit begründet, dass die schlesische Woiwodschaft (früher: Kattowitzer Woiwodschaft) und genau die Stadt Kattowitz, einige Jahrzehnte des 20. Jhs hindurch das zweitgrößte Medienzentrum Polens war. Hinsichtlich der Anzahl von Medienrezipienten in der Region sind die Massenmedien zu einer wirklichen Gesellschaftskraft geworden, es wäre also kaum möglich gewesen, die Dynamik der Identitätsvorgänge zu beschreiben, ohne die Rolle der Massenmedien zu berücksichtigen.

Im nächsten Text finden wir Informationen über die sich verändernde Rolle der Frauen in der Politik, von der traditionellen schlesischen Familie, wo eine Frau nie berufstätig war und im öffentlichen Leben nur geringe Rolle spielte, zur Situation, in der die öffentliche Aktivität von Frauen in Betracht gezogen wird.

Zwei weitere Texte betreffen eine Schlüsselsache – die Restrukturierung der Wirtschaft und besonders des Bergbaus. Der Steinkohlenbergbau war auf dem Gebiet schon immer nicht nur der wichtigste Industriezweig, sondern ein Faktor, der an der Erschaffung vom gesellschaftlichen Leben der ganzen Region, in des Wortes voller Bedeutung, teilhatte. Es wäre schwer, einen solchen Bereich des sozialen Lebens in Oberschlesien zu nennen, der vom Bergbau, sei es auch indirekt, nicht abhängig gewesen wäre. Schnelle Restrukturierung der Branche, Kohlengrubenauflösung, Arbeitslosigkeit von Bergleuten, allmähliche Verarmung von den ganzen Stadtvierteln und Bergbaustädten sind wichtige Elemente in dem Prozess der heutzutage geprägten regionalen Identität.

Und schließlich der letzte Text, der eine gesellschaftliche und politische Debatte über die Zukunft der oberschlesischen Region in Gang bringen sollte. In dem Text kommen zum Ausdruck die Ansichten von manchen politischen Eliten Schlesiens, und das macht uns möglich, mindestens nur annähernd die zukünftige Entwicklungsrichtung von der modernen regionalen Identität vor auszusehen.

Zum Schluss möchten wir uns bedanken bei allen unseren zahlreichen Mitarbeitern, Interviewern, Gesprächspartnern, mit einem Wort: bei denen, aus deren Kenntnissen wir direkt oder indirekt Nutzen gezogen haben. Die Tatsache, dass es uns trotz des häufigen Mangels an finanziellen Mitteln gelungen ist, ein paar wichtige Forschungen durchzuführen, zeugt nur von einem großen „Forschungsgeist“ unserer Mitarbeiter. Ohne deren Hilfe wäre es uns nicht möglich gewesen, die Forschungen zu führen und das vorliegende Buch zu schreiben, doch die ganze Verantwortung für dessen Inhalt selbstverständlich nur auf uns, Verfasser, fällt.

Executive Editor
Wioletta Tomala-Kania

Technical Editor
Małgorzata Pleśniar

Proof-reader
Luiza Przelozny

Copyright © 2006 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
All rights reserved

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1617-8

Published by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

First impression, Edition: 250 + 50 copies. Printed sheets:
14,75. Publishing sheets: 17,5. Passed to the Printing
House in November 2006. Signed for printing and printing
finished in December 2006. Price 27 zł

Czerny Marian. Firma Prywatna GREG
Zakład Poligraficzny
ul. Wrocławska 10, 44-100 Gliwice